

מסורת הש"ס

(א) [לעיל ו: ו'ש"נ, ב] [שם],
 (ג) לעיל ה. סנהדרין יד:
 (ד) [כחצות מו. חוספתא פ"ג ה"ג
 ע"ש, ה] [לעיל ה. ו'ש"נ],
 (ו) מנחות קג. גירט. פסחים נג.],
 (ז) [שמות כ"א, ח] [ויקרא כו],
 (ט) [וע"ע חוספתא וצחסי ד: ד"ה
 אלא מתרין, י] ע"י צ"ק,

מוסף רע"י

האומר ערך כלי זה דיעור
דמי. כמו שאמר שיה, ויעור
הוא שאין לומר מאן עור
עור ערבי וכו' וגמר ואמר
דמי, עור אלס ומאמר דמי
נכנסה (סוהרדן 10). חצי ערבו
לפי שני, דערך קרוב ערבו
לפי שנים (מחבוב 10). גרירה
חצי ערבי. דמשמע חצי
ערב קרוב לו לפי שני, און
ערך החצי, עלי, והאומר ערך
חצי עליו על אר ערבי, או
חצי, עון עור אלס, וכו' דמות
מעריך חצי ערבו חלויס
וגי' ערבו חצי ערבו נכנסה,
שחפצין חצי ערבו חלויס
עון קרוב ערבו עור (סוהר
10). קסבר און חצי מוצרי
לבעלה. ואסו עור און ער
לכלי, דנכנסה חצי, וגמר ואמר
לסו דמי (עביר 10).

רבינו גרשום

בחד וימנא ארמדין ליה. פי שנים ט"ז (דף טז)
 צורך אלף לשום דברים בעלתא ועשהה
 בחדא מהני בעיות: שאין דמים למסים. ו
 חאמי דקאף. דהא אין לך אדם שאינו
 שאלא נאמד מעולם אלף השעה האו
 דלארמדין (טז) ואנן אומדנא בעינן:
במתנא ערבי עלי. דבר קצוב הוא
 הלכך יתנו הירושין: שאין דמים למסים.
 דהא תניא ב"ק (דף ס.) ונתן
 ציפון נפשו "דמי נזק התם הוא מעמא
 דמפסוד למשעורא דלזיק רמי עליה
 גשלומי כשעת ההזק וההיא שעתא
 דלזקיה חי הוא אבל דמי עלי שאינו
 נזרד אלף מה שיסומהו ב"ד והרי
 אלף בל לירי כך שהרי מת (יז) (א) לא
 יתנו הירושין: נוטן ערך כולו. (יח) בערך
 גפשות כתבי (י) (כ) ערך חלי עלי. דבר
 בערך ראשי ערך כזרי דהוי דבר
 השממה תליה צו: דמי חלי עלי
 נוטן דמי כולו. דהא תניא בפרק
 השגד (לעיל יח) הקטנה דמים לערכין
 לירון בכדורו: גב' על כהמה. אם
 אומר דמי בכמהה עלי אבל ערך אינו
 שאלא בחדס: ואין ציפון כשג יד.
 אלא אמר דמי על ואין ידו משנת יד.
 ההל לכשיכול: ש"מ מלוה על פה כו'.
 ופלוגמא היא בכמה דוכתי: ש"מ
 מלוה הכסופה כו'. ופלוגמא היא
 בתנא' בכורות ב' י' כבוד נחלה
 (טט): כשעמד בדין. וחייבואו
 קודם מותו דה"ל כמלוה כשטר: אחאי
 אלף יפנו (פז) ויושע. היא אמדורא: ד"ד
 ממשפחה אומדנא. שחייבואו לשלם
 ואלא הספיקו לאומדו עד שמת: לא
 אומר כלום לנכין. דלארמי בפי' (לעיל
 יח) אדם מוציא דבריו לבטלה: (כ) נוטן
 דמיו. ארמדינא בפי' (סא) אליבא דר"מ
 דהא אמר: אלף דמי לא קאמר. והלכך
 אלף ליציב (כ) דמי קמ"ל: נזר בערך.
 והוקשו נדרים לערכין: ל"ש כולו
 ו"ל"ש חלי. ואשמועינן בחזיו וכ"ש
 בכולו דאע"ג דלאו אורחא לאינדובי
 בחזי דמי כלי אפי"ה יהיב וכ"ש כולו:
 אפי"ה כולו נמי. אפי"ה אמר ערך כלי.
 חלי לפרט: כפייה לה דר"מ.
 ומש"ה לא פליג בכולו (א) ר"ש פותר
 האומר הרי עלי מנחה מן השעורין
 בפי"ב דמנחות (דף ק.) מאי יבוא
 כלומר ממני דקמי
 יתנו הירושין היכי מיתקמא בע"כ
 גרשעמד בדין קודם מותו דלאומדא
 לירשא אחאי דהר קמיניה:
 מהו

עֶדְדָּא רֵאשִׁי וְעֶדְדָּא כְּבִידֵי אִיכָא
עֶדְדָּא כּוּלּוּ: מ"ט נִפְשׁוֹת קָאֻמְר
חֲצִי עֲרֵכִי עָלֵי גוֹתָן [כּוּלּוּ: ת"ד
אֻמַּאי א"ר פֶּפֶא לֹוֻקָּה בַּעֲרָךְ ש'
חֲצִי דְמִי עָלֵי גוֹתָן [כּוּלּוּ: דְּמִי ח'
תְּלִיבָה בּוֹ [כּוּלּוּ: לֵאחֲדָא מִן הָאֲרֻכּוֹ
[כּוּלּוּ: חֲלָשׁ עוֹל לְגַבִּיָּה אֲבִי ו'
כּוּלּוּ וּל"ש חֲצִיֵּי אֵלָא רַבְנָן מֵא
דְּבִרּוּ לְבִטְלָא אִפִּי חֲצִיֵּי אֲדָם
כְּר' מֵאִיר דֹּאמֶר אֵין אֲנִי מ'
כּוּלּוּלִי אֹורְחִיָּה לֵאחֲדָא רַבּוּבִי פ'
מֵאִי נִיחָו שְׁעֻמַּד בְּדִין הֵיִינוּ

שדרך להתגבר כולו שאם התגבר חציו שחייב לשלם א
לרובן כדמפרש טעמא דפלגא לאו אורח ארעא לאינדוב
ממי לא מקדיש דלא שייך בכלי נידון בכבודו הלכך דמ

האומר משקלי עלי פרק חמישי ערכין

תן: אמדוהו מאליו. בלא שום
שם מהו: פשוט מהא. מתני'
יקרא לא ידעינן כמה שוה:
ד' זוזי: לא נחית לאומדנא.

בחד זימנא אמדינן ליה או דלמא כיון דבוה
אחר זה נדר תרי זימני אמדינן ליה ואם תמצא
לומר כיון דבוה אחר זה נדר תרי זימני אמדינן
לליה אמר שני דמי עלי בבת אחת מהו הכא
ודאי בבת אחת נדר בבת אחת אמדינן ליה או
דלמא כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי אם
תימצא לומר כיון דקאמר שני כזה אחר זה דמי
אמדותו מאליו מהו מי אמדינן הא אמיד מאליו
וקאי או דלמא בעינן כוונה לאומדנא פשוט
מהא חדא דתנן דמי עלי ומת לא יתנו יורשין
שאין דמים למתים ואי ס"ד אמדותו מאליו הוי
אומדנא הא אמיד וקאי מי איכא גברא דלא שוי
ארבעה זוזי אמדותו מאליו נחית לאומדנא דמי
עלי לא נחית לאומדנא^א מתני' חומר בערכין
במנדרים כיצד *האומר ערכי עלי ומת יתנו
היורשים דמי עלי ומת לא יתנו היורשים שאין
דמים למתים יערך ידי וערך רגלי עלי לא אמר
כלום ערך ראשי וערך כבידי עלי נותן ערך
כולו זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו נותן
ערך כולו יחצי ערכי עלי נותן חצי ערכו ערך
חצי עלי נותן ערך כולו^ב החצי דמי עלי נותן חצי
דמיו דמי חצי עלי נותן דמי כולו זה הכלל
דבר שהנשמה תלויה בו נותן דמי כולו *האומר
ערכו של פלוני עלי מת הנודר והנידר יתנו
היורשין דמיו של פלוני עלי^ג ומת הנודר יתנו
היורשין מת הנידר לא יתנו היורשין שאין דמים
למתים גמ' ת"ר חומר בנדרים מבערכין
שהנדרים חלין על בהמה חיה ועוף ואין
הנדרנים בהשג יד משא"כ בערכין חומר
בערכין מבנדרים כיצד אמר ערכי עלי ומת
יתנו^ד יורשין דמי עלי ומת לא יתנו יורשין
שאין דמים למתים אמר ערכי עלי ומת יתנו
יורשין ש"מ^ה מלוה על פה גובה מן היורשין
שאני הכא דמלוה^ו כתובה בתורה היא ש"מ
המלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא
הב"ע כשעמד בדין ככותה גבי דמי עלי
ששעמד בדין אמאי לא יתנו^ז יורשין דמי עלי
ממחוסר אומדנא ערכי עלי לא מחוסר ולא
כלום: ערך ידי^ח ורגלי עלי וכו': א"ר גידל
אמר רב ונותן דמיה והא לא אמר כלום קתני

לא אמר כלום לרבנן ונותן דמיה לר"מ הא' אב
האומר ערך כלי זה עלי' נותן דמיו מהו התימא
לכלי' וגמר ואמר לשם דמים אבל הכא מיט

י ערך ידי וערך רגלי אבל דמי לא קאמר קמ
חמנא: זה הכלל דבר שהנשמה תלויה בו כו'
צ ערכי עלי נותן חצי ערכו ר' יוסי בר' יהודה א
מ"מ גזירה חצי ערכי אטו ערך חציו וערך חצ
עלי נותן דמי כולו: מ"מ יגדר בערכך נפשוהו
ולמעלה ת"ה המעריך חצי ערך כלי ר"מ אומר
גן ויתבי וקאמרי בשלמא ר"מ קסברי אין אדר
קסברי אי יבא אדם מוציא דבריו לבטלה אפ
להו יבא יבא רבא ואביי רבנן דהכא כר"מ סב
יא דבריו לבטלה וסברי לה כר"ש דאמר
ה לאו אורחיה לאיתגדובי: האומר ערכו
י סיפא איצטריך ליה דמיו של פלוני י

חבר כר"ש ועדפא מרבי שמעון. הרא"ש ז"ל: תוס' ד"ה ת"ח המעריך. גליון. ה"ג
א תנן במתני' ערך חציו עלי נותן ערך כולו אלמא לא אשכחן בערכין בדשכלן זה
ציו נמי לא יחייב, ולי"ג המעריך ערך כלי משמעת דאמר ערך כלי זה הרא"ש ז"ל:
לאינורב פלגא ויתן דמי חצי הכלי. הרא"ש ז"ל:

פרק חמישי ערכין ב.

אמדרוהו מאליו מהו מי אמר? בל. הא צעיר לא אחיז בזה
תמנא לומר כמו היה לעיל ולצדה היה יכול לשאלה
אלא שרצה לערבה עם שאר הצעירות: דמי ע"י ומת לא יתנו
יווישים לפי שאין דמים וכו'. והא דתניא צ"ק (דף כ. וסס) ונמן פתין
נפשו דמי ניזק פ"י ששמן אותו לאחר

מיתה כמה היה שום מחיים גזירה
הכתוב הוא אלץ מן הכח אינו נרדף אלץ
דמים שישומרו כ"ד" והוא לא בא
לידי שומא שהרי הוא מת לא יצא
יורשין את דמיו: ת"ר חומר בנדרים
מבערבין לבו: מיתה אחאי לא פריך
אמתני דקתני זה חומר בנדרים
מבערבין זה חומר ומו לא והא איכא
הני דכרייתא דכ"ג פריך כ"ד מפרק
הזהב (דף טו:) גבי הא דלמא זה חומר
בהקדש מזהביות ופריך זה חומר
ומו לא האיכא נטובא לפריך הכא
ו"ל דהתם ליכא חידוש למלא חומר
בהקדש מזהביות למדין הוא דיש
לנו להחמיר טפי בהקדש מזהביות
מזהביות קא מתמה עליה הש"ס וזל
חומר יתא לא ארבי מנא זל

[illegible]

אמר להם: "אמר כלום קטני".

כל דמי לא קאמר קמ"ל: ערך ראשי וערך כבידי נותן
הנשמה תלויה בו כו': לאתויי מן הארכובה ולמעלה:
כו' ר' יוסי בר' יהודה אומר לוקה ונותן ערך שלם לוקה
שטו ערך חציו וערך חציו הוי דבר שהנשמה תלויה בו:
שטו יגדר בערכך נפשות כתיב: זה הכלל דבר שהנשמה
חצוי ערך כלי ר"מ אומר נותן דמיו וחכ"א לא אמר כלום
א ר"מ קסבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה לא שנא
יא דבריו לבטלה אפי' כולו נמי ואי אין אדם מוציא
רבנן דהכא כר"מ סברי לה וסברי לה כר"ש סברי לה
י לה כר"ש דאמר שלא התנדב כדרך המתנדבים
יובי: האומר ערכו של פלוני עלי ומת הנודר כו':
דמיו של פלוני עליו ומת הנודר יתנו היורשים
מהו

ל: תוס' ד"ה ת"ר המעריך. גילוי. ה"ג ת"ר המעריך חצי כלי כלומר ערך חצי כלי עלי (או המער אלמא לא אשכחן בערכין דבלשון זה מתחייב פלגא, וכן בכלי נמי כשאמר ערך חצי כלי עלי פלגא פלגא דמשמע דאמר ערך כלי זה עלי דבכה"ג בערכין מתחייב פלגא כדתנן חצי ערכי עלי נותן פלגא ויתן דמי חצי הכלי. הרא"ש ד"ל:

עין משפט
נר מצוה

יא א מיי פֿאַ מלֵה ערֶבן
 הלכה כא:
 יב ב מיי פֿאַ הלכה כב:
 יג ג מיי שס פֿאַ הלכה א:
 יד ד מיי שס הלכה ב:
 טו ה מיי שס הלכה ד:
 יז ו ז מיי שס פֿאַ הלכה כג:
 יח ח מיי פֿיד מלכות מעשה
 הקרצנות הלכה א ב:
 יט ט מיי שס הלכה ט ופֿה
 מלכות מחוסרי כפרה הלכה
 יא יופֿי: מלֵה ערֶבן הֵל ט
 ועיין בלחם משנה:

תורה אור השל

1. דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָּ
אֱלֹהִים אִישׁ בִּי יִפְלֹא נָדָר
בְּעֶרְכְּךָ נִפְשֶׁת לִי: וִיקְרָא כֹז ב

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאין דמים וכו' שהרי מת ע"כ לא: (ב) ד"ה נותן וכו' כתיב וכשאומר ערך חציי כל' והד"א: (ג) ד"ה סגרי וכו' בזכוו הס"ד ואח"כ מ"ה כר"ש דפוטור:

שינויי נוסחאות

אִימָה הַחֵלֶל דְּבַר שֶׁנִּשְׁמַעֲמָה
 (תלמוד ב' נותן דבר) וְנִימָן; וְ
 מִמָּלֵךְ כָּל הָאֵלֹהִים הַרְמֵזֵם; וְלֹא
 גִּרְמָם לֵב הַתַּשְׁמֵם; (י"ט)
 עַל מֵת הַעֲדֵר; (א, י"ט)
 הַיּוֹרֵשֶׁן דָּמִי עַל מֵת לֹא יִמָּנֶה
 הַיּוֹרֵשֶׁן שֶׁלֹּא יִמָּנֶה י"ט
 הַיּוֹרֵשֶׁן שֶׁזָּמַן (ז, ד') דְּמִלְמֵה
 הַחֲבוּבָה תִּמְרָס; (ט"ו, י')
 הַיּוֹרֵשֶׁן דָּמִי (י"ט, י') וְיִגְרֹן
 רַגְלֵי עַל; (ט"ו) נֶטֶן חֲצִי עֲרֹב
 עִיר חֲצִי עֵל וְנֶטֶן עֵר שְׂרֹל.
 מִ"ט נִפְשׁוֹת מֵרֶגֶז הַרְמָנָה
 (י"ט) נֶטֶן חֲצִי דְּמִי דָּמִי
 עַל כִּי לֹאֲמִי (י"ט)
 קָרָה חֶלֶם (י"א) וְלֹא קִסְבִּיר
 אֶלֶם; (י"ט) וְהָרָה בְּנִימָן;
 חֶלֶם; רִנָּה; (י"ט) לֹא אֲבִי
 רַבְרָא; וְיִצְרֵל עַל; (ט"ו) שֵׁם
 דְּמִי (י"ט) וְנֶטֶן אֲלֵהֶם
 הָיָה וְהָיָה; (י"ט) וְנֶטֶן אֲלֵהֶם
 לֵב הַחֵלֶל; (ט"ו)
 וְנֶטֶן חֲצִי מִבְּרִיעֵי
 קָדְשִׁי אֲמַרְמָה שִׁיבִיחֹהּ
 לְשֵׁם כְּמֹלֵם בְּשֵׁם (י"ט)
 לֵאמֹר; (י"ט) הַיּוֹרֵשֶׁן
 וְנֶטֶן לֵב; (י"ט) וְנֶטֶן דְּמִי
 דְּבַר וְנֶטֶן אֲרֵץ אֶשֶׁן מִרְצֵי
 וְרִגְלֵי וְגִבְרָה וְנֶטֶן לֵב; (י"ט)
 דְּמִי; (י"ט) (י"ט) וְנֶטֶן לֵב
 מִי; (י"ט) הֵכֵל אֶל נֶדֶר אֶל
 דְּמִי שִׁיבִיחֹהּ אֲחֻרֵי כִּי הָיָה
 לֹא נֶטֶן שְׁמֹנֶה שָׁנִים חֲדָה
 הֵלְכָל; (י"ט) (י"ט) בְּחֵזֶק
 ז' דָּמִי אֶשֶׁן; (י"ט) חֲמֵה
 וְנֶטֶן דְּמִי לְעִירֵי הַחֲשִׁיד;
 שֶׁחֵר הַקֶּטֶן; (י"ט) לְעִירֵי
 לְעִירֵי מְרִיבֵי; (י"ט)

שיטה מקובצת

חצי ערב על נותן חצי ערב.
 גליון. לאפוקי מורכב יוסי ר.
 גליון. דאמך נותן בערך שלם
 חצי דמי עלי נותן חצי דמיו
 כרובן. נראה רכבי יוסי ר. יהודה
 שלמי מני וכן דלוקה ברמיס
 שלמים וכן נמצא בתוספתא
 (פ"ג ה"ג). ראשון יוסי: "מא"
 כסברי א. קסברי ארס ממי
 כו' אפילו כולו. גליון. הוה מצי
 לשנוי דאין הכי מני רובנן כבי
 אפילו כולו מני וזה נקט חציו
 בלוחא דר"מ נקטא. הראש"
 יוסי: וסברי דהי כר"ש. גליון.
 ואציג דלא מני כולי האי. לוח.

דר"ש דלא פטר ר"ש אלא במתנדב דבר שאין דרך להתנדב כלל כגון מנחה מן השעורים ומן הערשים או נזיר מן הברוגות, אבל הכא היה מודה ר"ש בדבר חצי כלי) הילכך לא אמר כלום לאו אורח ארעא לאינדובי וכולו יצי ערכו וא"כ בכלי נמי אורחא